

стратегия производства экологически чистых продуктов питания. Определены первоочередные мероприятия для динамического развития экологического сельхозпроизводства.

Ключевые слова: экологическое сельхозпроизводство, антикризисные мероприятия, аграрная сфера, стратегия, плодородие почв.

Stefinin V.V., Sus T.Y. AREAS OF ENVIRONMENTAL AGRICULTURAL PRODUCTION DURING THE CRISIS

The problems of the development of the agricultural sector in particular ecological agricultural production under the conditions of the crisis in Ukraine have been discussed. The conditions for the adoption of anti-crisis measures have been analyzed. The basic principles have been proposed, on which the anti-crisis strategy of the production of ecologically clean food should be based. The priority measures for the dynamic development of the ecological agricultural production have been defined.

Keywords: ecological agricultural production. crisis measures, agrarian sphere, strategy, soil fertility

Дата надходження до редакції: 15.02.2015 р.

Рецензент: д.е.н., професор Монастирський О.О.

УДК364.442:336

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

А. С. Воронцова, аспірант, ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

Досліджено особливості фінансового забезпечення сфери надання соціальних послуг в різних групах країн, а також моделі співробітництва між державним і недержавним секторами щодо організації надання соціальних послуг. Виявлено основні проблеми сфери надання соціальних послуг в Україні та можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: соціальні послуги, фінансове забезпечення, державний сектор, недержавні сектор, громадські організації, соціальне забезпечення.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день в суспільстві спостерігається значне загострення соціальних проблем, що викликане економічною кризою, жорсткими бюджетно-фінансовими обмеженнями, зростанням тарифів, незадоволенням громади рівнем надання соціальних послуг та їх якістю, тощо. Внаслідок чого, постає гостра необхідність в реформуванні соціальної сфери з метою забезпечення належного рівня життя населення з урахуванням досвіду європейських країн.

Поняття «соціальна сфера» є досить широким, його можна представити у вигляді системи, елементами якої є: соціальні групи людей та їх інтереси, цінності, соціальна безпека; соціальна інфраструктура, діяльність якої спрямована на надання соціальних послуг; безпосередньо соціальні послуги і соціальні відносини, тощо.

Пропонуємо зосередити увагу на сфері надання соціальних послуг, а саме на особливостях їх фінансового забезпечення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження сфери надання соціальних послуг велось багатьма вітчизняними та зарубіжними науковцями. Серед них: Бухтіяров О. С. [2], Дидик С. М. [3], Дубич К. В. [4], Матвійчук А. С. [6], Сахарук О. П. [9], Скулиш Ю. І. [10] тощо. Не зважаючи на значні напрацювання в даній сфері, питанню фінансового забезпечення сфери надання соціальних послуг присвячувалось недостатньо уваги.

Метою статті є розробка пропозицій щодо

можливих шляхів фінансового забезпечення сфери надання соціальних послуг в контексті євроінтеграційних процесів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основним законодавчим актом України, що регулює сферу надання соціальних послуг є Закон України «Про соціальні послуги».

Даний закон надає наступне визначення: соціальні послуги – комплекс заходів з надання допомоги особам, окремим соціальним групам, які перебувають у складних життєвих обставинах і не можуть самостійно їх подолати, з метою розв'язання їхніх життєвих проблем. При чому, складні життєві обставини – обставини, спричинені інвалідністю, віком, станом здоров'я, соціальним становищем, життєвими звичками і способом життя, внаслідок яких особа частково або повністю не має (не набула або втратила) здатності чи можливості самостійно піклуватися про особисте (сімейне) життя та брати участь у суспільному житті.

Натомість, у офіційних документах ЄС відсутнє однозначне трактування сутності поняття «соціальні послуги». Основним підходом до їх визначення є:

– законодавчі та додаткові системи соціального забезпечення, організовані різними способами, що охоплюють основні ризики життя, які пов'язані зі здоров'ям, віком, нещасними випадками, безробіттям та інвалідністю;

– інші важливі послуги, що спрямовані безпосередньо на людину та сприяють соціальній інтеграції та захисту основних прав. Вони включають:

1) допомогу людям, які переживають особисті проблеми чи кризи (наприклад, борги, безробіття, проблеми у сім'ї);

2) допомогу людям по реінтеграції в суспільство (наприклад, реабілітація, навчання мови для іммігрантів) та на ринок праці (професійне навчання);

3) допомога по реінтеграції людям з проблемами зі здоров'ям та інвалідністю;

4) соціальне житло (забезпечення житлом соціально вразливих верств населення) [1].

Тобто, дефініція поняття «соціальні послуги» відповідно до документів Європейського союзу дещо ширша і подається більш узагальнено: як перелік різноманітних видів діяльності соціально-організаційного спрямування.

Зупинимось більш детально на питанні фінансового забезпечення сфери надання соціальних послуг, так як це є важливим напрямком державної соціальної політики. Від раціонального розподілення коштів залежить рівень соціальної напруги в суспільстві та соціальна стабільність загалом.

Відповідно до законодавства Украї-

ни, фінансування соціальних послуг здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, спеціальних фондів, коштів підприємств, установ та організацій, плати за соціальні послуги, коштів благодійної допомоги (пожертвувань), коштів одержувачів соціальних послуг та інших джерел, передбачених законодавством. При чому, у державному та місцевих бюджетах повинні бути завчасно передбачені кошти для фінансування певних соціальних послуг.

У разі залучення бюджетних коштів до фінансування соціальних послуг, які надаються в установленому порядку недержавними суб'єктами чи фізичними особами, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування на конкурсній основі укладають із суб'єктами, що надають соціальні послуги, договір щодо умов фінансування та вимог до обсягу, порядку і якості надання соціальних послуг.

Щодо сфери надання соціальних послуг, то в Україні вона заснована на використанні та розвитку всіх форм власності і складається з державного, комунального та недержавного секторів (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості сфер надання соціальних послуг в Україні

Сфера надання соціальних послуг	Структура	Управління
Державний сектор	Суб'єкти, що надають соціальні послуги і знаходяться в державній власності, управління якими здійснюється центральними органами виконавчої влади	Відповідні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування
Комунальний сектор	Установи та заклади комунальної власності, які надають соціальні послуги і знаходяться в підпорядкуванні органів місцевого самоврядування	В порядку, визначеному законодавством та відповідними статутами
Недержавний сектор	Громадські, благодійні, релігійні організації та фізичні особи, діяльність яких пов'язана з наданням соціальних послуг	В порядку, визначеному законодавством та відповідними статутами

Джерело: складено автором на основі [8].

Причому, всі три сфери надання соціальних послуг можуть співпрацювати між собою. Таке міжсекторне співробітництво щодо надання соціальних послуг є невід'ємною компонентою, важливим державно-управлінським механізмом, який на практиці дає змогу реалізовувати закріплені в ст. 3 закону принципи надання соціальних послуг. Зокрема, такі як максимальне та ефективне використання коштів суб'єктами, що надають соціальні послуги, соціальної справедливості, адресності та індивідуального підходу, доступності та відкритості.

Важливо відмітити, що співпраця між державним і «третім» сектором є взаємовигідною, що підтверджує досвід зарубіжних країн. Особливу роль у цьому співробітництві відіграють громадські організації, що сприяють формуванню суспільного діалогу з громадою і безпосереднє задоволення їх потреб.

В світі виділяють чотири базові моделі співробітництва між державним і недержавним секторами щодо організації надання соціальних послуг (табл. 2).

Отже, на основі наведених вище моделей, можна зробити висновок, що у світі спостерігається тенденція до зближення державного та недержавного сектору, у тому числі посилення ролі громадських об'єднань.

Зосереджуючись на європейських країнах (континентальній моделі), варто зазначити, що вони приділяють особливу увагу питанням фінансового забезпечення. Серед основних документів виділимо: зобов'язання щодо прийняття кодексу оптимальної практики фінансування (Договір Великобританії), опис різних механізмів фінансування для підтримки громадського сектора (довгострокові, короткострокові програми фінансування), зобов'язання по створенню системи оподаткування, яка містить прямі і непрямі стимули для діяльності третього сектора (Естонська концепція), зобов'язання з розробки законодавства, що сприяє фінансовій стійкості третього сектору і забезпечує фінансування організацій незахищених груп населення (Хорватська програма співпраці та Угорська державна стратегія).

Таблиця 2

Моделі співробітництва між державним і недержавним секторами
щодо організації надання соціальних послуг

Модель	Загальна характеристика	Особливості фінансування
Соціально-демократична (скандинавська)	Географія поширення – Данія, Фінляндія, Нідерланди, Норвегія, Швеція. Основним суб'єктом, що надає соціальні послуги, є держава. НДО виконують функції, що задовольняють культурні та інші дозвільні потреби громади. Модель характеризується високим рівнем волонтерства щодо розвитку громадянського суспільства	Відсоток державного фінансування у валових доходах НДО є низьким (25–35%), оскільки НДО спроможні самостійно забезпечити себе необхідними ресурсами шляхом волонтерства, членських внесків, генерування доходів, пожертвувань тощо
Ліберальна (англосаксонська)	Географія поширення – Великобританія, а також у Канаді, Нідерландах. НДО беруть активну участь у наданні соціальних послуг, є незалежними та більш автономними, їх функціонування менше залежить від держави. Відносини між НДО та державою базуються на визначеній політиці укладання угод, відомій як компактна політика (що передбачає широке використання контракування)	Відсоток державного фінансування у валових доходах НДО становить 35–55%. Утім, вони мають власні кошти, а також благодійні та власні джерела доходів. Це дає їм змогу зберігати певний рівень незалежності від держави та виконувати активну роль в адвокації, захисті прав отримувачів соціальних послуг
Перехідна	Географія поширення – Середземноморські країни (Греція, Кіпр, Португалія), країни Центральної та Східної Європи. Спостерігається переважання політичних інтересів, небажання місцевих урядів передавати ГО компетенції щодо громадських послуг, неврахування неприбуткового характеру діяльності у податковому законодавстві; відсутністю достатніх ресурсів у муніципалітетів для їх передачі ГО. Притаманні риси трьох інших моделей	Низький рівень державного фінансування з причин нехтування значимістю НДО
Корпоративна (континентальна)	Географія поширення – Австрія, Бельгія, Італія, Німеччина, Франція. НДО не тільки беруть активну участь у наданні соціальних послуг, але можуть бути основними суб'єктами їх надання. Характерно дотримання принципу субсидіарності, відповідно до якого надання соціальних послуг та управління ними є децентралізованими, надаються на найближчому для їх отримувача рівні, як правило, на рівні територіальної громади. Втручання держави – мінімальне	Держава здійснює загальне фінансування соціальних послуг, як правило, шляхом надання «платежів третій стороні» – грантів або субсидій. Таким чином, частка державного фінансування в означеній моделі сягає більше половини (в межах 55–75%) доходу недержавного сектору

Джерело: складено автором на основі [6], [7], [10].

Загалом, в даній моделі виділяють наступні рівні надання соціальних послуг:

- регіональний рівень;
- національний рівень;
- локальний (місцевий) рівень;
- рівень користувачів послуг.

Слід зазначити, що в країнах ЄС спостерігається тенденція до децентралізації відповідальності за планування, фінансування, організацію і надання різних видів соціальних послуг. Постулатом децентралізації соціальних послуг стало ствердження, що здійснюване державою управління системою соціальних послуг є надмірно централізованим та неефективним. У зазначених країнах у ході децентралізації соціальних послуг держава делегувала місцевим органам влади, НДО повноваження, ресурси та відповідальність щодо надання багатьох таких послуг.

Проте, щодо джерел фінансування соціальних послуг, то вони відрізняються в різних країнах Європейського союзу. Виділяють такі основні

групи:

- країни, де домінує страхове забезпечення, а розмір виплат пов'язаний з індивідуальними страховими внесками (Німеччина, Франція, Бельгія, Люксембург);
- країни, де домінує податкове забезпечення (Великобританія, Данія, Ірландія);
- країни, що займають проміжну позицію між попередніми пунктами (Нідерланди, Італія);
- країни, де система соціального захисту знаходиться на стадії формування (Іспанія, Португалія, Греція).

Щодо першої групи, то у цих країнах певна частина своїх доходів виплачується до страхового фонду, що дає можливість скористатися послугами фонду у разі необхідності пропорційно накопиченням. Відрахування відбувається як найманими працівниками, так і роботодавцями, а сума виплат зі страхового фонду, у більшості випадків, залежить від заробітної плати. Виняток становлять витрати на медичну допомогу та сі-

мейну допомогу. Така система дозволяє перерозподілити доходи людини протягом її життя.

У країнах другої групи значну роль у соціальному забезпеченні відіграє державний бюджет, а соціальна допомога розподіляється більш рівномірно (тобто, не враховується її колишні доходи, а виплачується всім рівна сума). На таку допомогу можуть претендувати всі громадяни, проте вона надається залежно від міри і характеру соціального ризику [3].

Третя група характеризується змішаною системою фінансового забезпечення соціальних послуг, що включають як виплату гарантованого соціального мінімуму доходів (Італія), так і високе соціальне забезпечення (Нідерланди).

Четверта група характеризується формуванням сфери надання соціальних послуг, а соціальне обслуговування надається лише вибірко-вим категоріям громадян [2].

Отже, система фінансового забезпечення в країнах Європейського союзу має свою специфіку, залежно від економічного, політичного та історичного розвитку різних країн.

У свою чергу, в Україні існують наступні проблеми у сфері надання соціальних послуг:

- недостатнє нормативно-правове забезпечення даної сфери;
- протидія з боку державних суб'єктів, що надають соціальні послуги;
- несприйняття органами державної влади організацій «третього сектору» як рівноправного партнера, невеличання їх ролі в наданні соціальних послуг;
- відсутність відповідного досвіду зі спільного виконання завдань щодо надання соціальних послуг, низький рівень фахової підготовки багатьох

недержавних організацій.

Отже, лише реформа соціальної сфери у частині вдосконалення законодавства, децентралізації функцій суб'єктів, що надають соціальні послуги та тісної взаємодії державного та недержавного сектору зможуть змінити ситуації сьогодення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. В сьгоднішніх умовах економічної та соціальної кризи в Україні, потреба в якісному фінансовому забезпеченні сфери надання соціальних послуг є дуже високою. Соціальні послуги передбачають собою певні заходи, що спрямовані на соціальне забезпечення осіб у складних життєвих обставинах, що складають ризики для життя.

На основі порівняння зарубіжного та українського досвіду фінансового забезпечення сфери надання соціальних послуг було виявлено, що взаємодія державного та недержавного секторів є не лише взаємовигідною, а й ефективною для підвищення якості життя населення. Європейські країни крім цього, характеризуються високим рівнем активності громадських об'єднань та їх незалежністю, децентралізованим наданням соціальних послуг та високим рівнем державного фінансування. Основними ж джерелами фінансування в ЄС є страхове забезпечення, податкове забезпечення та добровільні внески.

Натомість, в Україні сфера соціальних послуг є не достатньо розвинена та потребує вдосконалення законодавства, децентралізації функцій суб'єктів, що надають соціальні послуги та тісної взаємодії державного та недержавного сектору.

Список використаної літератури:

1. A voluntary european quality framework for social services [Text] / The Social Protection Committee, 2010. – 13 p.
2. Бухтіяров О. С. Європейські тенденції фінансування систем соціального забезпечення [Текст] / О. С. Бухтіяров // Наука і правоохорона. – 2014. – № 1(23). – С. 107 – 110.
3. Дидик С. М. Зарубіжний досвід фінансування соціального захисту населення [Текст] / С. М. Дидик // Економічні науки. – 2010. – №4. – С. 127-129.
4. Дубич К. В. Партнерство державного та недержавного суспільних секторів як ефективний механізм управління у сфері надання соціальних послуг у країнах Євросоюзу [Текст] // Державне управління: теорія і практика. – 2013. – №2. – С. 30–42.
5. Европейская политика и практика в области сотрудничества между государством и НПО: сравнительный анализ. [Текст] // Международный центр некоммерческого права при содействии Европейского центра некоммерческого права и Филиала «Международного центра некоммерческого права» в РФ. – Международный центр некоммерческого права в РФ, 2010. – С.6.
6. Матвійчук А. С. Основні способи взаємодії громадських організацій із державою [Текст] А. С. Матвійчук // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – 2011. – №15. – С. 214-223.
7. Національні та міжнародні механізми фінансування громадянського суспільства. Міжнародні заходи зміцнення довіри між державою та громадянським суспільством [Текст] .– К.: Фенікс, 2011.– С. 126-128.
8. Про соціальні послуги [Електронний ресурс] : Закон України від 19.06.2003 № 966-IV. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/966-15>. – Законодавство України.
9. Сахарук О. П. Підвищення ролі органів місцевого самоврядування в наданні соціальних послуг членам територіальної громади [Текст] / О. П. Сахарук // Державне управління: теорія і практика. –

2012. – №1. – С. 11–20

10. Скулиш Ю. І. Бюджетне забезпечення соціальної сфери в Україні: оцінка ефективності та підходи до обґрунтування [Текст] / Ю. І. Скулиш // Економіка і держава. – 2009. – №1 (73). – С. 21-23.

Воронцова А.С. СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ СФЕРЕ ПРЕДОСТАВЛЕНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ УСЛУГ

Исследованы особенности финансового обеспечения сферы предоставления социальных услуг в различных группах стран, а также модели сотрудничества между государственным и негосударственным секторами по организации предоставления социальных услуг. Выявлены основные проблемы сферы предоставления социальных услуг в Украине и возможные пути их решения.

Ключевые слова: социальные услуги, финансовое обеспечение, государственный сектор, негосударственный сектор, общественные организации, социальное обеспечение.

Vorontsov A.S. DESCRIPTION OF COMPARATIVE FINANCIAL SUPPORT SPHERE OF SOCIAL SERVICES

The author explores the features of financial support of the provision of social services in different groups of countries as well as cooperation models between the public and private sectors. The basic problems of the provision of social services in Ukraine and possible ways of their solution were identified.

Keywords: social services, financial support, public sector, private sector, community organizations, social security.

Дата надходження до редакції: 25.03.2015 р.

Рецензент: д.е.н., професор Соколов М.О.